

DĚTSKÝ ILUSTROVANÝ ATLAS SVĚTA

Jiří Martínek
Ilustroval Antonín Šplíchal

pro
malé
školáky

Dětský ilustrovaný ATLAS SVĚTA

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

RNDr. Jiří Martínek, Ph.D.
Dětský ilustrovaný ATLAS SVĚTA – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

DĚTSKÝ ILUSTROVANÝ ATLAS SVĚTA

Jiří Martínek
Ilustroval Antonín Šplíchal

FRAGMENT

Práce s mapou

Jak se v mapě vyznat? Jde to jednoduše, jen musíte znát pár základních pravidel.

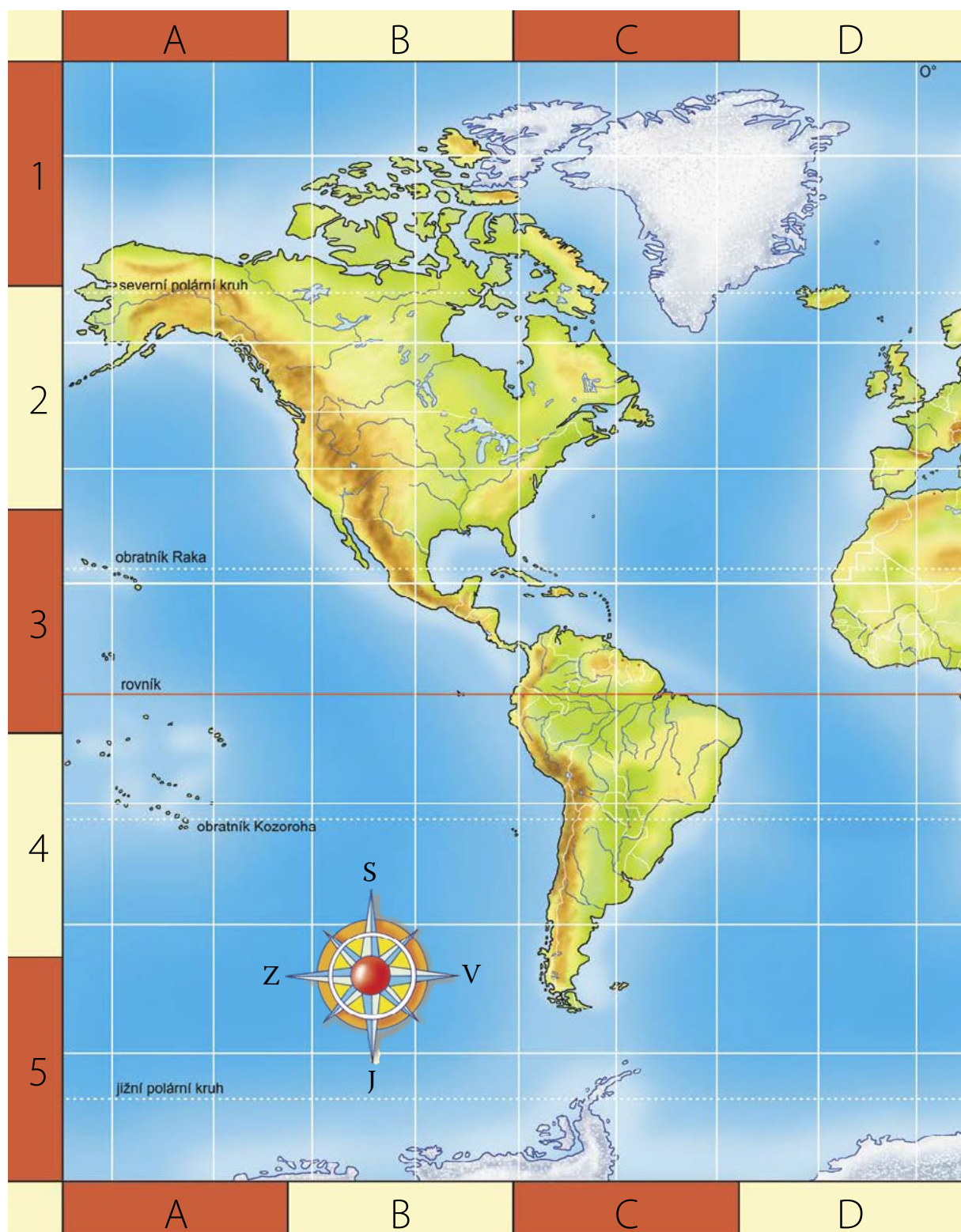
Zatímco **glóbus** (str. 6–7) je kulatý model naší planety, v případě mapy je povrch Země překreslen do roviny, obvykle na list papíru. **Mapa** je vlastně zmenšený obrázek celého světa nebo jeho části – státu, světadílu, či jen malé části území, například okresu nebo pohoří. Těm nejpodrobnějším mapám, které zachycují třeba jen jedno město – jeho domy, ulice, památky či dopravní stavby, říkáme **plány**.

Každá správná mapa má název, měřítko a legendu (vysvětlivky). **Název** je jasný – musíte hned vědět, co je na mapě zobrazeno. **Měřítko** určuje, kolikrát je mapa zmenšená oproti skutečnosti – třeba když má měřítko 1 : 40 000 000 (jedna ku čtyřiceti milionům), tak 1 centimetr na mapě představuje 40 milionů centimetrů, a tedy 400 kilometrů ve skutečnosti. Takže ta „čtyřicetimilionová mapa“ bude mít rovník dlouhý asi 1 metr, z čehož poznáme, že jde asi o mapu světa, která visí ve škole na zdi...

Konečně vysvětlivky neboli **legenda** nám, jak už z názvu vyplývá, vysvětlují, co všechno na mapě najdeme. Některé značky jsou podobné téměř na všech mapách – nížiny jsou zakreslené zelenou barvou, hory hnědou, voda modře. Jiné značky se využívají jen na některých mapách, a proto je třeba je vysvětlit. Příkladem

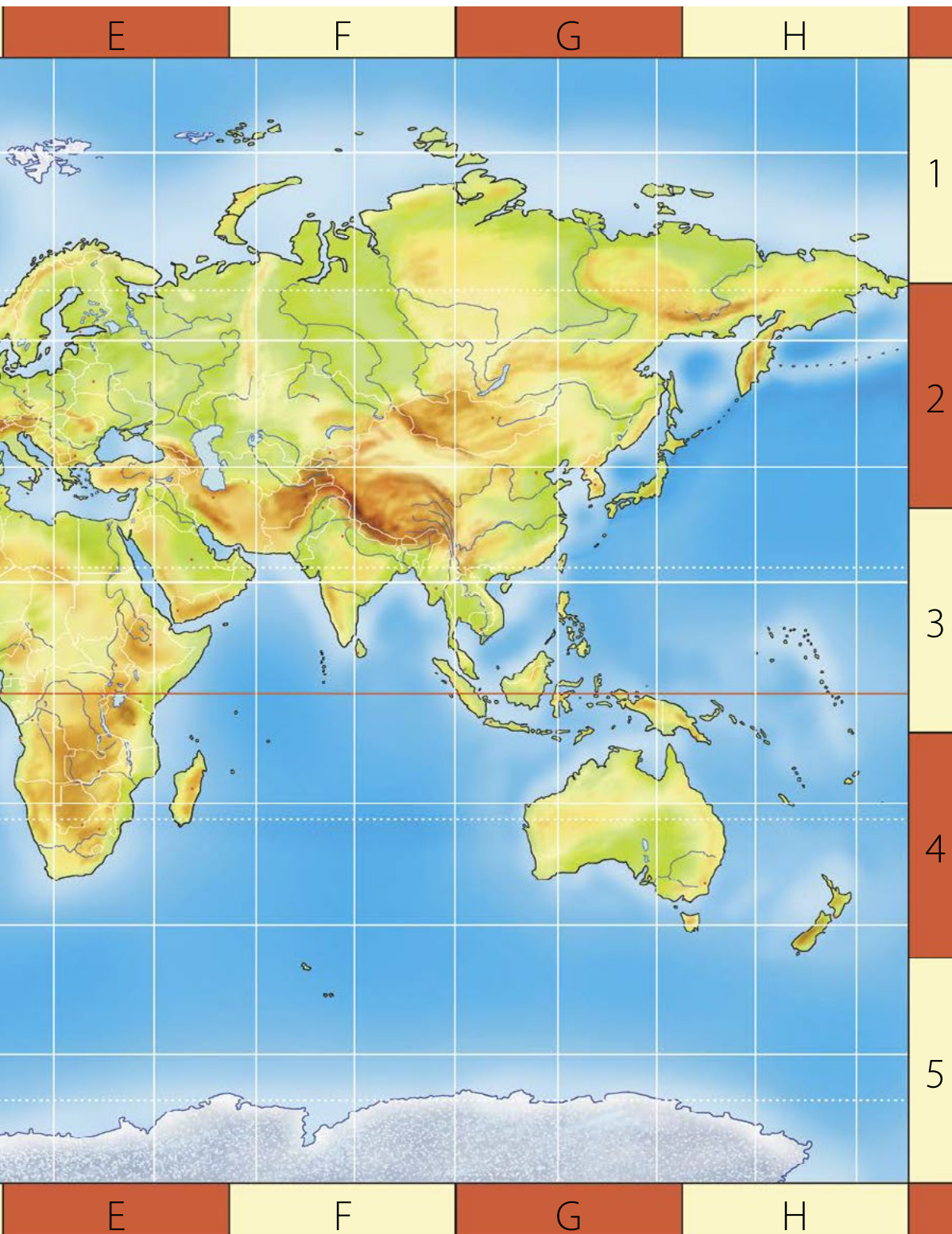
mohou být třeba značky u mapy průmyslu. Kdyby taková mapa neměla příslušný název

a legendu, asi byste si těžko význam některých značek domýšleli.

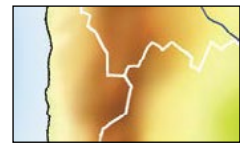

Zajímavost

Jak je možné, že Země je kulatá, ale na mapě se nám dostala do plochy? Za to může matematika, protože povrch koule nikdy přesně do roviny nepřevědte. Zkuste třeba oloupat pomeranč a jeho kůru vylisovat do přesné roviny – tu se zkrabatí, tu se roztrhne, ale žádný pěkný tvar z ní nikdy nevznikne. Každá mapa je proto, na rozdíl od glóbusu, trochu **zkreslená**, a úkolem tvůrce mapy je uzpůsobit ji tak, aby byla zkreslená co nejméně.

Legenda:

hranice státu

- Mexiko City

hlavní město

- Melbourne

město

pohoří

hora

nížina

řeka

jezero

A

B

C

D

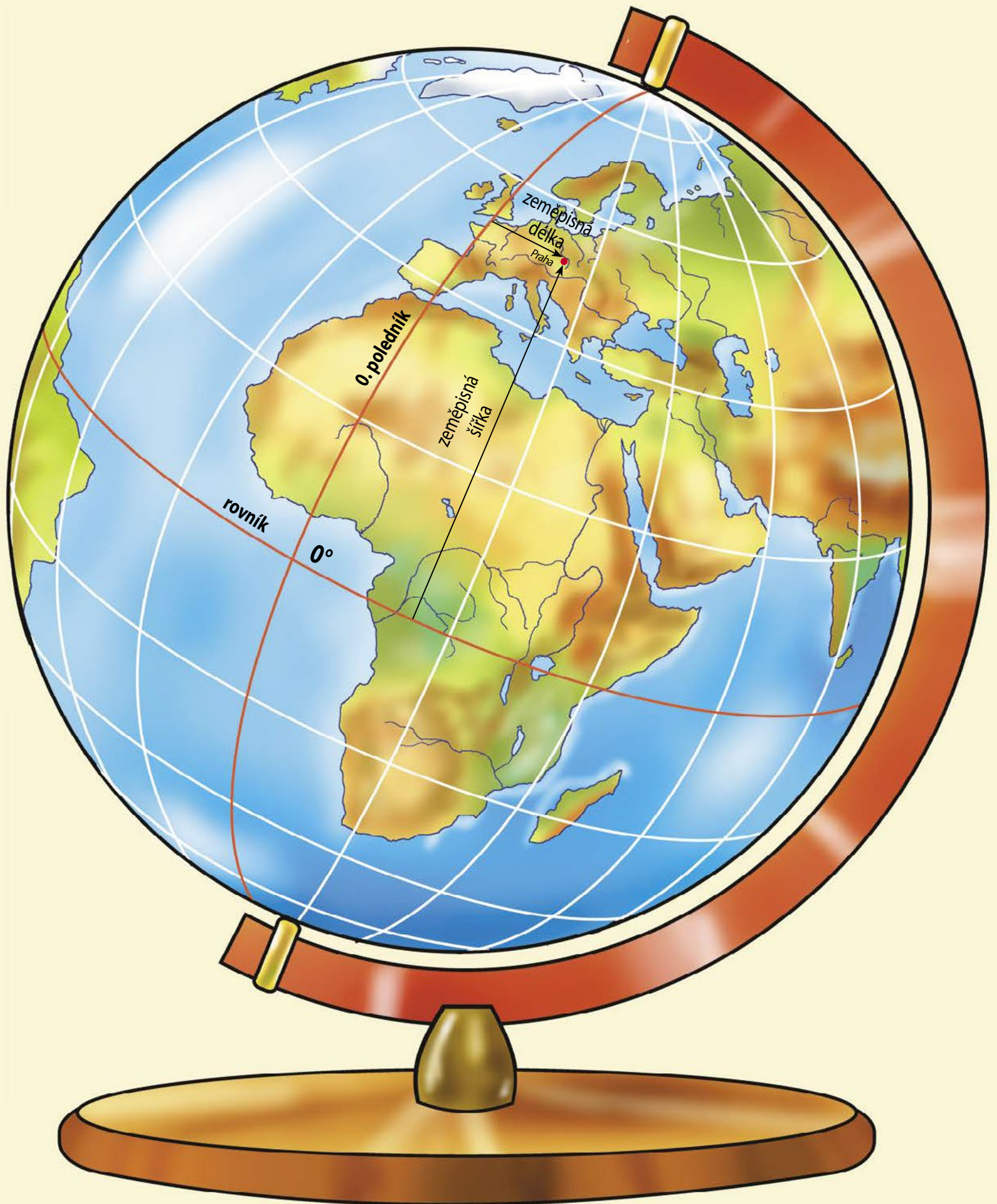
1

2

3

4

5

A

B

C

D

Glóbus

O tom, jak vypadá Země z vesmíru, se zatím mohlo přesvědčit jen pár desítek kosmonautů (z Ruska), astronautů (amerických) a taikonautů (z Číny). My všichni ostatní se při hledání toho, kde co leží, musíme spolehnout na zmenšený obraz světa – na mapu.

Země je kulatá, a proto si všechno nejlépe vysvětlíme, když se podíváme na **glóbus**. To je vlastně takový malý model naší planety. Na něm vidíme kontinenty a oceány, má dokonce i zemskou osu – a ta je správně šikmo, protože se naše planeta ke Slunci nestaví rovně, ale je o něco nakřivo (a proto se například střídají roční období).

K určení místa, kde se zrovna nacházíme, nám pomohou dva magické údaje – **zeměpisná délka** a **zeměpisná šířka**. Je to něco podobného, jako když hraje „lodě“ zakreslené v síti na čtverečkovaném papíře a hlásíte „C 5 – zásah“, pouze v tomto případě se jedná o kouli, a proto nám nestačí písmena a čísla, ale údaje uvádíme ve stupních a minutách, úplně stejně, jako když popisujeme úhly v geometrii.

Zeměpisná šířka vlastně udává úhlovou vzdálenost od rovníku (ten se označuje 0°) k pólu (ten má 90°). Podle toho, jestli je to na sever nebo na jih, mluvíme o stupních severní nebo jižní šířky. Místa se stejnou zeměpisnou šířkou (a tedy stejně daleko od rovníku nebo od pólu) pak spojuje myšlená čára zvaná rovnoběžka – protože s rovníkem je vlastně rovnoběžná, a nikdy se s ním neprotne. Nejdelší rovnoběžkou je právě rovník, který zeměkouli jakoby obepíná v pase (a měří asi 40 000 km, to pro ty zvědavé). Rovnoběžka 90° , tedy pól, pak má vlastně nulovou délku – je to pouze bod.

Trochu složitější je to ovšem se **zeměpisnou délkou**. Ta se určuje podle poledníků, což jsou nejkratší spojnice po povrchu Země mezi oběma póly. Název poledník vyjadřuje skutečnost, že všechna místa nacházející se na jednom poledníku mají poledne ve stejnou dobu (viz časová pásma). Žádný z poledníků však není ani delší, ani významnější než jiný – proto lidé museli nějak určit, od kterého se budou číslovat, aby se jich dopočítali. Ten nultý poledník prochází hvězdárnou v anglickém Greenwichi [čti *gryny-či*] u Londýna. Přesně naproti němu, na druhé straně zeměkoule, je pak poledník s hodnotou 180° . Jedeme-li od Londýna k západu, mluvíme o západní zeměpisné délce, směrem na východ o východní zeměpisné délce.

Zajímavost

Praha se nachází přibližně na 15° východní zeměpisné délky a 50° severní zeměpisné šířky. Z těchto údajů poznáme, že leží na východ od Londýna (asi tisíc kilometrů daleko) a na severní polokouli, trochu blíž k pólu než k rovníku. Když si to zkusíte najít na glóbu, zjistíte, že takové místo je na zeměkouli jen jedno jediné.